

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de 'Leeswijzer profielen Natura 2000 versie 2026', waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

A042 Dwerggans (*Anser erythropus*)

A. Algemeen

1. Kenschets

1.1 Beschrijving

De dwerggans heeft wat het uiterlijk betreft veel weg van een kolkans, maar is duidelijk kleiner (lengte 56-66 cm). Dwergganzen zijn ongeveer even groot als brandganzen. Ze hebben een opvallend ronde kop, een naar verhouding korte hals en lange vleugels. De witte bles van de snavelbasis loopt puntig uit en verder naar de kruin toe dan bij kolkansen. Verder hebben de volwassen dwergganzen een opvallende gele oogring.

De dwerggans is een van de meest bedreigde ganzensoorten ter wereld. Nederland is het belangrijkste overwinteringsgebied van de door herintroducties versterkte broedpopulatie in Zweeds Lapland. Deze ontwikkelde in de jaren tachtig en negentig, met behulp van brandganzen als pleegouder, een

winterkwartier in ons land. Het broedgebied van de dwerggans reikte vroeger van de *fjells* in Fenno-Scandinavië tot de toendragebieden in Oost-Siberië. Dat broedgebied is tegenwoordig verbrokkeld over gebieden in het noorden van Noorwegen, Noordwest-Rusland, West-Siberië en Noordoost-Siberië. Een vijfde broedgebied vormt tegenwoordig Zweeds Lapland. Daar was de dwerggans uitgestorven, maar is hij in de periode 1981-99 teruggekeerd door herintroductie. De in Nederland overwinterende dwergganzen maken deel uit van de Zweeds-Lapland flyway-populatie. Waarnemingen van vóór het Zweedse beschermingsproject en waarnemingen van ongeringde vogels in Oost-Nederland wijzen erop dat ook incidenteel dwergganzen uit oorspronkelijke broedgebieden ons land aandoen, maar het is een minderheid ten opzichte van de Zweedse vogels.

Bron: Fred Hustings

1.2 Relatief belang binnen Europa

De Zweeds-Lapland flyway-populatie wordt geschat op 105-120 vogels, waarvan in Nederland 33-56% verbleef tijdens de trektijd en winter in de periode 2015/16-2020/21.

1.3 Aandeel van populatie in Vogelrichtlijngebieden

Het gemiddeld seizoensmaximum van de dwerggans betrof 48 vogels in de periode 2015/16-2020/21, waarvan zich ca. 100% binnen Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond. Overwinteraars concentreren zich tegenwoordig vooral in Oude Land van Strijen in de Hoekse Waard en in de Harger- en Pettemerpolder binnen Abtskolk & De Putten. Het gaat grotendeels om dezelfde vogels die binnen het winterhalfjaar verkassen. Het Zwanenwater is voor de dwerggans vooral een slaapplek. In deze gebieden bevindt zich regelmatig zo'n twee-derde van de overwinterende aantallen in Nederland. Bij het Oudeland van Strijen is de belangrijkste slaapplek de Ventjagersplaten in het Haringvliet. Zie paragraaf 4 voor meer informatie over het huidige voorkomen. Zie [de soortpagina op natura2000.nl](https://natura2000.nl) voor een overzicht van de gebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort.

B. Bescherming

2. Status

Dwerggans *Anser erythropus* (A042). Genoemd in bijlage I van de Vogelrichtlijn (sinds 1985). Voor Vogelrichtlijngebieden in Nederland relevant als niet-broedvogel.

3. Ecologie

3.1 Algemene beschrijving leefgebied

De dwerggans beperkt zich buiten de broedtijd in ons land in hoofdzaak tot een klein aantal pleisterplaatsen. De pleisterplaatsen liggen voornamelijk in open agrarisch gebied. Het terreingebruik op de vaste pleisterplaatsen is sterk traditioneel bepaald. De dwergganzen hebben een voorkeur voor graslandgebieden die reliëfrijk zijn, percelen met hobbels, depressies en slootkanten. De dwerggans komt veel voor in gezelschap van de brandgans en kolgans en valt dan vrijwel niet op. Op grote pleisterplaatsen, met meer dan enkele tientallen vogels, vormen de dwergganzen aparte groepen. De slaapplaatsen liggen eveneens traditioneel vast en bevinden zich op grote wateren tot ongeveer 15 kilometer van de voedselterreinen vandaan. In alle gevallen gaat het om gemeenschappelijke slaapplaatsen met andere ganzensoorten.

3.2 Voedsel

De dwerggans is een planteneter. De soort wordt voornamelijk foeragerend op gras aangetroffen. Dit betreft voornamelijk cultuurgrasland, maar de dwerggans foerageert ook op schorren (Haringvliet). Incidenteel worden ook vogels op akkers met oogstresten waargenomen. Meestal vormen ze dan een gezelschap met andere ganzensoorten.

C. Voorkomen, Staat van Instandhouding, drukfactoren en maatregelen

4. Huidig voorkomen

De Nederlandse winterpopulatie van de dwerggans omvatte naar schatting maximaal 32-56 vogels in de periode 2015/16-2020/21. De vogels verschijnen in oktober en zijn in maart merendeels verdwenen. Overwintelaars concentreren zich tegenwoordig vooral in het Oudeland van Strijen in de Hoekse Waard en in de Harger- en Pettemerpolder bij Petten. In koudeperiodes worden graslandpolders rond Moerdijk benut door de vogels uit het Oudeland van Strijen, incidenteel ook gebieden in het Groene Hart (N. Liljebäck *in litt.*). Daarnaast worden individuen of enkele vogels bijeen door het hele land gezien, vooral in bekende ganzengebieden. Hieronder bevinden zich vermoedelijk ook vogels uit andere (bijv. de Russische) populaties, soms ook mengparen met kolgans. Hybriden met brandganzen, een gevolg van het oorspronkelijke Zweedse beschermingsprogramma met pleegouders, werden tot 2015 regelmatig gemeld, maar zijn daarna door sterfte van het laatst bekende mengpaar in 2013 een zeldzaamheid geworden (Liljebäck *et al.* 2021). Voor meer verspreidingsinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

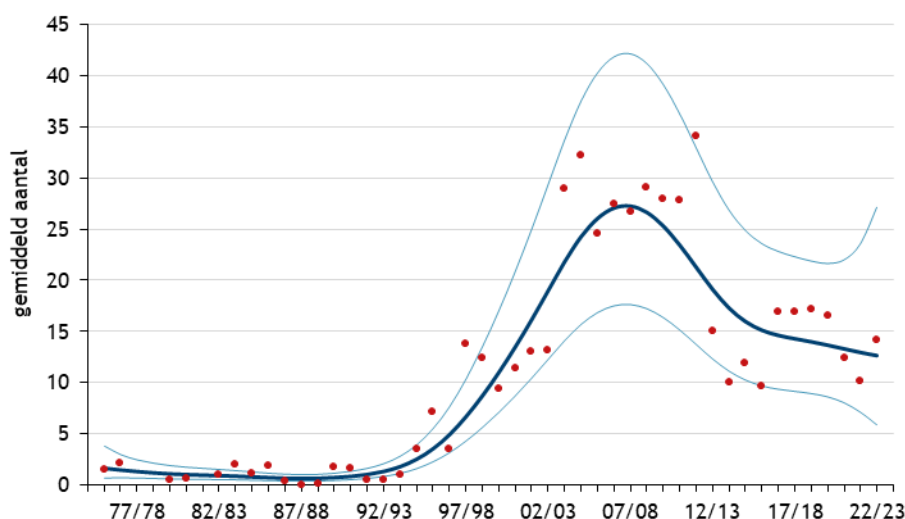
Verspreiding van de dwerggans als niet-broedvogel in de periode 2016/17 – 2020/21. Weergegeven is het gemiddelde seizoensgemiddelde (vogels) per hoofdgebied (cluster van telgebieden).

5. Beoordeling landelijke Staat van Instandhouding

5.1 Trends en ontwikkelingen

De landelijke trend van de dwerggans als niet-broedvogel laat op de lange termijn (1980/81-2022/23) een matige toename zien, op de korte termijn (2011/12-2022/23) is de aantalsontwikkeling onzeker (geen betrouwbare trendclassificatie mogelijk).

Tot en met 1989 was de dwerggans zo zeldzaam dat waarnemingen werden beoordeeld door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (Koffijberg *et al.* 2006). Nederland behoorde niet tot het vaste overwinterings- of doortrekgebied binnen de flyway van de dwerggans. De populatie bevond zich in de niet-broedperiode vooral in Zuidoost-Europa en oostelijker. Sinds de start van een Zweeds beschermingsplan in 1981 is het aantal waargenomen dwergganzen in Nederland gaandeweg toegenomen. In de jaren tachtig en negentig ontwikkelden de vogels, met behulp van brandganzen als pleegouder, winterkwartieren in ons land. De aantallen namen toe tot enkele tientallen rond 1995 en ruim 120 omstreeks 2005. Vanaf 1999 is de toename geheel toe te schrijven aan jongenaanwas van de door bijplaatsing versterkte populatie. Het aantal wintergasten is tegenwoordig lager dan in het afgelopen decennium, volgend op het instorten van de Zweedse broedpopulatie (Koffijberg & van Winden 2013). Tussen 2011 en 2013 heeft een enorme afname plaatsgevonden, waarbij predatie door zeearenden in de broedgebieden een belangrijke rol heeft gespeeld (Koffijberg & Ouweneel 2013, Schekkerman & Koffijberg 2020). Op langere termijn, sinds 1980, is een toename echter nog steeds duidelijk zichtbaar. Afgezien van de ontwikkeling in Zweden, speelt hierbij ook het afspeuren van groepen ganzen op ringen een rol (Ouweneel & Koffijberg 2018). Voor meer trendinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

De aantalsontwikkeling van de dwerggans als niet-broedvogel. Weergegeven is het seizoensgemiddelde in de monitoringgebieden (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijnen). Deze grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels (seizoen juli t/m juni).

5.2 Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022¹

i. Verspreidingsgebied: gunstig

Het verspreidingsgebied, waarbij het gaat om de buitengrens van het gebied waarbinnen de soort voorkomt, is toegenomen in vergelijking met de periode rond 1980, dus ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn.

¹ Voor een uitgebreide toelichting van de beoordeling van de Staat van Instandhouding in 2022 wordt verwezen naar de bouwsteen (Sovon 2024) en Vogel *et al.* (2021).

ii. Populatie: zeer ongunstig

De populatieomvang in de periode 2014/15-2019/20 ligt ver onder een gunstig niveau voor de populatie. Ondanks de toename op de lange termijn (1980/81-2019/20) is het aspect populatie daardoor als 'zeer ongunstig' beoordeeld.

iii. Leefgebied: gunstig

Er zijn geen redenen om aan te nemen dat het leefgebied niet op orde is, waardoor dit aspect als 'gunstig' is beoordeeld.

iv. Toekomstperspectief: matig ongunstig

Door grote fluctuaties in de aantallen is de trend op de korte termijn onzeker. In combinatie met het feit dat de aantalsontwikkeling van de in ons land overwinterende dwergganzen nauw samenhangt met de ontwikkelingen in het broedgebied in Zweden is het toekomstperspectief als 'matig ongunstig' ingeschat.

5.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De Staat van Instandhouding (SvI) van de dwerggans als niet-broedvogel is in 2022 als zeer ongunstig beoordeeld (Sovon 2024). De eerdere SvI beoordelingen zijn in dit document opgenomen zodat zichtbaar is hoe deze over de jaren heen veranderd is².

Aspect	1981	2004	2015	2022
Verspreidingsgebied	n.v.t.	gunstig	zeer ongunstig	gunstig
Populatie	n.v.t.	gunstig	matig ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	n.v.t.	gunstig	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	n.v.t.	gunstig	gunstig	matig ongunstig
Beoordeling SvI	incidentele gast	gunstig	zeer ongunstig	zeer ongunstig

5.4 Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud van de omvang en van de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor de uitbreiding tot een populatie van ten minste 35 vogels (seizoensgemiddelde) (ministerie van LNV 2026).

6. Drukfactoren

- *Ziekten:* de dwerggans is beoordeeld als kwetsbaar voor sterfte door hoogpathogene aviaire influenza (HPAI) vanwege het vaak voorkomen in groepen (Slaterus *et al.* 2024).
- *Verstoring door aanwezigheid:* vanwege zijn geconcentreerd voorkomen binnen de Nederlandse overwinteringsgebieden en het gebruik van traditionele voedsel- en slaapplekken wordt de gevoeligheid van de dwerggans voor verstoring ingeschat als groot. Als belangrijkste verstoringbronnen gelden landbouwwerkzaamheden, vliegverkeer (laagvliegende sportvliegtuigen en helikopters) en jacht (Krijgsveld *et al.* 2022, Foppen *et al.* 2016). In het Natura 2000-gebied Zwanenwater en Pettemerduinen wordt ook verstoring gezien door recreanten die illegaal het reservaat betreden (Provincie Noord-Holland 2023).
- *Sterfte door infrastructuur:* de soort is kwetsbaar voor aanvaringen met hoogspanningsleidingen (Buij *et al.* 2018).
- *Jacht:* schadebestrijding (afschot van ganzen) vormt binnen Nederland een risico, omdat de dwerggans (zeker in de lucht) vrijwel niet te onderscheiden valt van de kolgans. De kans hierop is niet groot, maar er zijn in ieder geval enkele gevallen bekend (ook meerdere vogels tegelijk geschoten), uit zowel Nederland, Duitsland als Denemarken (Koffijberg *et al.* 2005, Schekkerman & Koffijberg 2019, N. Liljebäck *in litt.*). In Nedersaksen in Duitsland is jacht op kolgans en toendrarietgans gesloten vanwege gevaar van verwisseling met dwergganzen.
- *Schaalvergroting, intensivering agrarisch gebruik:* door zijn voorkeur voor (semi-)natuurlijk, reliëfrijk grasland werken egalisatie of het dempen van sloten op de pleisterplaatsen negatief door in de aanwezigheid van de dwerggans (Foppen *et al.* 2016). Anders dan andere ganzensoorten mijden dwergganzen intensief beheerd grasland. In het Oudeland van Strijen

²Nieuwere beoordelingen van de Staat van Instandhouding zijn niet altijd één op één te vergelijken met eerdere beoordelingen door verschillen in de systematiek (ministerie van LNV 2006, Foppen *et al.* 2016, Vogel *et al.* 2021).

bevinden de vogels zich voornamelijk in reservaatgebied met extensief beheer (Ouweneel *et al.* 2008), hetzelfde geldt voor de tweede belangrijke locatie bij Petten. Een aantal voorheen belangrijke pleisterplaatsen worden recent niet meer gebruikt, zonder duidelijke achterliggende oorzaak. Op het eerste oog lijken er in de betreffende gebieden geen belangrijke veranderingen te hebben plaatsgevonden wat betreft landgebruik en inrichting (Koffijberg & van Winden 2013). Kennis omtrent deze veranderingen zijn belangrijk in het licht van de kwetsbaarheid van de soort op slechts twee resterende winterverblijfplaatsen.

Invloeden van buiten Nederland

De aantalsontwikkeling van de in ons land overwinterende dwergganzen hangt nagenoeg volledig samen met de ontwikkelingen in het broedgebied in Zweden. De omvang van de Zweeds-Lapland flyway-populatie die bij ons overwintert bedroeg lange tijd gemiddeld circa 100 individuen (over de periode 2000-2010), gebaseerd op januari-tellingen (Fox *et al.* 2010), maar nam in 2011-2012 sterk af en vertoont momenteel weer tekenen van herstel tot ten minste het niveau van rond 2010, voor de crash (Projekt Fjällgås 2022). De belangrijkste oorzaak van de afname van de Zweedse populatie dwergganzen is predatie, op dit moment vooral door zeearend (eerder ook door vos), die zich door uitbreiding van de populatie in de broedgebieden van de dwergganzen vestigde en zowel op broedvogels als ruiende vogels prederen (N. Liljebäck *in litt.*). Op dit moment zijn sterfte en reproductie niet in balans in de Zweeds-Lapland flyway-populatie, waar zowel een relatief lage overleving als slecht broedsucces aan bijdragen. Continuering van het uitzetproject is essentieel om het herstel van de populatie te bevorderen (Schekkerman & Koffijberg 2020).

7. Maatregelen voor beheer, herstel en uitbreiding

Hieronder worden aanbevolen maatregelen genoemd ten behoeve van de soort.

Maatregelen ten behoeve van het herstel van de gehele flyway-populatie zullen vooral buiten het Nederlandse overwinteringsgebied moeten worden genomen. Binnen de Nederlandse overwinteringsgebieden is het leefgebied van voldoende kwaliteit en omvang, maar zou spreiding van de overwinteraars over meer gebieden de afhankelijkheid van lokale factoren verminderen. Het is van belang om de huidige concentratiegebieden in de Nederlandse overwinteringsgebieden optimaal aantrekkelijk te houden voor deze kwetsbare ganzensoort. Belangrijke sleutelfactoren hierbij zijn:

- Behoud van rust; over het algemeen wordt bij recreatie als afstand tussen de vogels en de verstoringsbron een bufferzone van minimaal 500 meter geadviseerd, al kan de situatie tussen locaties verschillen. Behoud van rust in en nabij foerageergebieden en slaapplekken is van belang, op ruime afstand (meer dan 300 tot 400 meter) van paden of vaarroutes.
- De aanwezigheid van open, reliëfrijke korte extensief beheerde graslanden;

Onderscheid in maatregelen gericht op regulier beheer (instandhouding), preventie of herstel (aanvullende maatregelen om verslechtering te voorkomen of terug te draaien) en/of uitbreiding van leefgebied. Zie de tekst hierboven voor de volledige beschrijving van de maatregelen.

Maatregel	Regulier beheer	Preventie of herstel	Uitbreiding
Behoud van rust		x	
Extensief beheren van reliëfrijke korte graslanden	x		
Openheid in het landschap behouden	x		

8. Bronnen

- Buij R., Jongbloed S., van der Jeugd H., Klop E., Lagerveld S., Limpens H., Meeuwssen H., Ottburg F., Schippers P., Tamis J., Verboom J., van der Wal T., Wegman R., Winter E. & Schotman A. 2018. Kwetsbare soorten voor energie-infrastructuur in Nederland; Overzicht van effecten van hernieuwbare energie-infrastructuur en hoogspanningsleidingen op de kwetsbaarste soorten vogels, vleermuizen, zeezoogdieren en vissen, en oplossingsrichtingen voor een natuurinclusieve energietransitie. Wageningen Environmental Research Rapport 2883.
- Foppen R., van Roomen M., van den Bremer L. & Noordhuis R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Fox A.D., Ebbinge B.S., Mitchell C., Heinicke T., Aarvak T., Colhoun K., Clausen P., Dereliev S., Faragó S., Koffijberg K., Krückenberg H., Loonen M.J.J.E., Madsen J., Mooij J., Musil P., Nilsson L., Pihl S. & van der Jeugd H. 2010. Current estimates of goose population sizes in western Europe, a gap analysis and an assessment of trends. *Ornis Svecica* 20: 115–127.
- Koffijberg K. & Ouweneel G. 2013. Sterke afname Dwerggans. *Sovon-Nieuws* 4: 24.
- Koffijberg K. & van Winden E. 2013. Lesser White-fronted Geese in the Netherlands: a review of trends, phenology, distribution patterns and origin. *Sovon-rapport* 2013/48, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Koffijberg K., Cottaar F. & van der Jeugd H. 2005. Pleisterplaatsen van Dwergganzen in Nederland. SOVON-informatierapport 2005/06. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Koffijberg K., Cottaar F. & van der Jeugd H. 2006. Toename van Dwergganzen in Nederland in 1989-2005. *Limosa* 79: 107-122.
- Krijgsveld K.L., Klaassen B. & van der Winden J. 2022. Verstoring van vogels door recreatie. Literatuurstudie van verstoringsgevoeligheid en overzicht van maatregelen. Deel 1 hoofdrapport & deel 2 soortbesprekingen. Uitgave Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Liljebäck N., Koffijberg K., Kowallik C., Månsson J. & Andersson Å. 2021. Use of foster parents in species conservation may cause conflicting objectives: hybridization between Lesser White-fronted Goose *Anser erythropus* and Barnacle Goose *Branta leucopsis*. *Ornis Svecica* 31: 125–138.
- Ministerie van LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- Ministerie van LNV. 2026. Natura 2000 Doelendocument 2026; vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Den Haag.
- Ouweneel G. & Koffijberg K. 2018. Dwerggans *Anser erythropus*. Pp. 73 in: *Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018, Vogelatlas van Nederland*. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Ouweneel G.L., van der Linden A., van der Linden L. & Koffijberg K. 2008. Terreingebruik van Dwergganzen in het Oude Land van Strijen. *Limosa* 81: 17-23.
- Projekt Fjällgås. 2022. Årsrapport 2020. Öster-Malma.
- Provincie Noord-Holland. 2023. Natuurdoelanalyse Zwanenwater en Pettemerduinen. Concept 30 maart 2023. Opgesteld door directie beleid – sector groen.
- Schekkerman H. & Koffijberg K. 2019. Annual survival in the Swedish Lesser White-fronted Geese. *Sovon-rapport* 2019/63, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Schekkerman H. & Koffijberg K. 2020. Annual survival estimation and population modelling for Swedish Lesser White-fronted Geese. *Sovon-rapport* 2020/90, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Slaterus R., Bresser S. & Brinkman C. 2024. Hoogpathogene aviaire influenza als bedreiging voor vogelpopulaties in Nederland. *Sovon-rapport* 2024/19. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van Kleunen A., van Roomen M., Janssen J.A.M., Kuiters A.T., van Winden E., Boele A., Schmidt A.M. & van Vreeswijk T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. *Sovon-rapport* 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Vogel R.L., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. *Sovon-rapport* 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Zoetebier D., van Winden E., Sierdsema H., Foppen R. & van den Bremer L. 2024. Geactualiseerd landelijk overzicht van vogelsoorten met concentraties van (inter)nationaal belang. *Sovon-rapport* 2024/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Geraadpleegde websites

Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024. Bouwsteen Dwerggans niet-broedvogel.
<https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/21965>. Geraadpleegd op 21/11/2024.